

Дисципліна Цивільне та сімейне право України

Кафедра / факультет / інститут Юридичне відділення коледжу ДВНЗ

«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Викладач Зеліско А.В.

1. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.

С. 10-11. Предмет і метод цивільного права.

Поділ права на приватне і публічне відомий ще римському праву. Видатний римський правник Доміцій Ульпіан визначав приватне право як таке, що стосується користі окремих осіб, а публічне як таке, що стосується становища держави. Поняття приватного права може бути розкрито на основі звернення до механізмів, за посередництвом яких будуються ті суспільні відносини, які обґрунтовано можуть вважатися приватними. Це відносини, в яких відбувається встановлення, підтримування чи відновлення балансу благ та інтересів окремих індивідів та їхніх спільнот. З огляду на це приватне право може розглядатись як сукупність різноманітних юридико-регулятивних засобів, за допомогою яких відбувається встановлення, підтримування чи відновлення балансу благ та інтересів окремих індивідів та їхніх спільнот. Характер і зміст таких засобів зумовлюється їх метою – досягнення балансу благ та інтересів учасників правовідносин.

До приватноправових належать передовсім особливі методи (принципи) юридичного регулювання: юридичної рівності, децентралізації, диспозитивності, індивідуально-регулятивні механізми здійснення і захисту суб'єктивних прав тощо. Серед приватноправових засобів можна виокремити: а) саморегулятивні (індивідуально-регулятивні та локальні нормативні) засоби, що використовуються окремими індивідами, які не є носіями владних повноважень (договори, інші правочини, установчі документи тощо); б) владно-регулятивні, тобто ті, які використовуються державними чи іншими органами публічної влади (законодавство, судова практика).

Цивільне право – це галузь права, яка на приватноправових засадах регулює майнові та особисті немайнові відносини. Предмет цивільного права становлять суспільні відносини, які регулюються цивільним правом. Предмет цивільного права окреслено в ст. 1 ЦК. Відповідно до ч. 1 цієї статті, цивільним законодавством регулюються «особисті немайнові та майнові

відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників».

Згідно зі ст. 1 відносини, які становлять предмет цивільно-правового регулювання, складаються з двох великих груп: майнових та особистих немайнових відносин. Під майновими прийнято розуміти суспільні відносини, які виникають з приводу тих матеріальних благ, які мають економічну цінність. Це товарні відносини двох видів: а) відносини динаміки товарного обігу, який відбувається в суспільстві (перехід товарів від одних осіб до інших у договірних відносинах, при відшкодуванні завданої майнової шкоди); б) відносини його статичності, що виникають стосовно належності матеріальних благ окремим учасникам суспільного життя (відносини власності, володіння тощо). Особисті немайнові відносини характеризуються відсутністю економічного змісту й нерозривним зв'язком з самими учасниками цих відносин (людьми чи їх організаціями). Це відносини з приводу охорони невід'ємних нематеріальних благ (життя, здоров'я, честі, гідності, ділової репутації тощо), а також нематеріальних благ, пов'язаних із результатами творчої та інтелектуальної діяльності людини (творів, їх виконань, винаходів тощо).

С. 16. Джерела цивільного права.

Джерела (форми) цивільного права – це ті зовнішні форми виразу правил поведінки учасників цивільних правовідносин, які засвідчують їхню обов'язковість для певного кола осіб. Стосовно цивільно-правової системи в її широкому розумінні йдеться не лише про державну загальнообов'язковість, а й про загальнообов'язковість норм у певному «локальному» масштабі (у певній місцевості, у рамках певної організації тощо).

Види джерел цивільного права за їх походженням: а) офіційні (державно-юридичні, формально-обов'язкові) та б) неофіційні (фактичні, неформальні, «реально-обов'язкові»).

С. 19-20. Цивільне право України та приватноправові системи сучасності.

Кожна держава має власне національне цивільне право. Поряд із цим існують групи юридичних систем (сімей), об'єднаних спільними рисами (С.С. Алексєєв). Цивільне право України належить до східноєвропейської традиції приватного права.

Вивчення особливостей джерел цивільного права України, їх структурної побудови та змісту вимагає того, щоб визначити місце цивільного права України серед основних юридичних систем сучасності.

На особливості національного цивільного права в Європі впливає його належність до західної чи до східної традиції права, які зазнали тією чи іншою

мірою впливу двох чинників: римського приватного права і християнської правової культури.

До сучасних юридичних систем західної традиції права належать:

– європейське континентальне (романо-германське) право, в якому виокремлюються романська (Франція, Італія, Іспанія, Бельгія, більшість країн Південної Америки та ін.) і германська (ФРН, Швейцарія, Австрія, Бразилія, Перу та ін.) правові сім'ї. Основним джерелом цивільного права тут виступає закон, цивільне право є кодифікованим і таким, що сформоване під суттєвим впливом римського приватного права. Романо-германській правовій сім'ї історично також властивий так званий дуалізм приватного права, який проявляється в самотійному існуванні Цивільного і Торгового (Комерційного) кодексів;

– англо-американське («загальне», або ж прецедентне) право (Великобританія, США (крім штату Луїзіана), Канада (крім провінції Квебек), Нова Зеландія, частково Індія. Основним джерелом права в цій правовій сім'ї є судовий прецедент. Цивільне право тут зазвичай не кодифіковане, історичний вплив римського приватного права є обмеженим.

2. Ромовська З.В. Українське цивільне право: Загальна частина.

Академічний курс. Підручник. К.: Атіка, 2005. 560 с.

С. 8-10. Особливості цивільних правовідносин.

Людина, щойно народившись, стає учасником цивільних відносин. Вони оточуватимуть її впродовж усього життя, і навіть смерть спричинить виникнення нових цивільних відносин.

«І буде початком тоді мій кінець» (Леся Українка).

Учасником цивільних відносин стає і юридична особа. З моменту державної реєстрації, яка є специфічним актом її народження (створення), і аж до можливого припинення діяльності юридична особа буде суб'єктом більш чи менш тривалих або одноразових цивільних відносин.

Цивільні відносини - особливий вид суспільних відносин.

Відповідно до статті 1 Цивільного кодексу України (далі - ЦК), цивільні відносини засновуються на: юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самотійності їх учасників.

Ці три риси становлять генетичний код цивільних відносин, їхню правову сутність.

Юридична рівність учасників цивільних відносин

Цивільні відносини - це відносини приватні: їх суб'єкти є юридично рівними, це означає: жоден з них не наділений функціями влади щодо другого, не може ним керувати, нав'язуючи свою волю.

У літературі поширена інша точка зору, за якою юридична рівність є «характерною рисою методу цивільно-правового регулювання суспільних відносин». Звідси робиться висновок, що суспільні відносини стають цивільними завдяки їх цивільно-правовому регулюванню. Отже, рівність трактується як ознака, додана законодавцем, а не як ознака, що об'єктивно притаманна цивільним відносинам.

Така позиція була результатом перебільшення, гіперболізації значення держави і закону у житті людини.

Юридична рівність учасників цивільних відносин, автономність їх волі є засадничою ознакою цих відносин, а не результатом законодавчого впливу на них.

Наявність владних повноважень суб'єкта завжди є свідченням публічності, а отже, нецивільістичної суті відносин.

Юридична рівність сторін - як якість цивільних відносин - не тотожна рівноправності. Юридична рівність учасників цивільних відносин не лише не виключає, а навпаки, зумовлює наявність у них у різних життєвих ситуаціях різних за змістом прав та обов'язків, тобто специфічної різноправності.

І це зрозуміло, адже покупець та продавець, замовник та підрядник не можуть мати однакових прав та обов'язків.

Юридична рівність суб'єктів не виключає їх майнової нерівності та економічної залежності. Оскільки власність - це, окрім усього, і влада над іншими; багатший часто диктує свою волю юридично вільному, але біднішому контрагентові.

Щось подібне ми спостерігаємо і у сфері діяльності монополіста: внутрішньо протестуючи проти встановленої ним ціни на товари та послуги, ми все ж змушені під тиском різних обставин пристати до неї.

Вольовий характер цивільних відносин

Цивільні відносини складаються за волею осіб. До участі у цивільних відносинах ніхто нікого не має права залучати силоміць. Тому Цивільний кодекс передбачає можливість визнання недійсним договору, укладеного під впливом насильства.

Лише в окремих випадках, в інтересах держави та суспільства, можуть бути встановлені винятки з цього загального правила, на-приклад, щодо поставки для державних потреб чи страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.

Вольовий характер цивільних відносин проявляється і у вимозі щодо усвідомлення особою тих дій, які вона вчиняє, та їх наслідків. Тому передбачається недійсність договору, стороною якого є недієздатний чи особа, яка через інші причини не усвідомлювала значення своїх дій або не могла керувати ними.

Вольовий характер цивільних відносин зумовлює повне знання особи про предмет, про зміст прав і обов'язків та бажання їх настання.

Саме тому слід говорити про вільну та повну згоду особи на виникнення, зміну чи припинення цивільних відносин.

Вольовий характер цивільних відносин не заперечує впливу на особу різноманітних життєвих ситуацій. Так, продаючи половину будинку, щоб поліпшити матеріальний стан сім'ї, особа все ж діє вільно. Вільно діє і той, хто погоджується на низьку плату за виконану роботу. Водночас, слід мати на увазі, що у цьому випадку Цивільний кодекс передбачає і протиправу: можливість визнання договору недійсним, якщо він був укладений особою під впливом важкої для неї обставини.

Вольовий характер властивий не лише договірній, а й недоговірній сферам цивільних відносин, хоча недоговірні відносини, пов'язані із заподіянням шкоди, виникають попри волю потерпілого. Заподіяння шкоди особі на її прохання може бути в окремих випадках кваліфіковано як злочин не лише з боку заподіювача, а й з боку потерпілого, якщо це вчинено, наприклад, з метою ухилення від військової служби.

Вольовий елемент у поведінці заподіювача шкоди засвідчується його виною - умислом або необережністю.

Якщо шкода заподіяна випадково, тобто попри волю заподіювача шкоди, закон, за загальним правилом, не встановлює обов'язку її відшкодування. Однак це не виключає права заподіювача такої шкоди відшкодувати її за власною волею, за велінням власної совісті, незалежно від позиції закону щодо цього. Тому цивільні відносини між ним та потерпілим можуть виникнути без будь-яких законодавчих умов та застережень. При цьому слід зауважити, що шкода, яка була відшкодована потерпілому тим, хто не мав відповідного юридичного обов'язку, не підлягатиме поверненню в майбутньому. Вольовий характер властивий і одностороннім правочинам, зокрема заповіту.

Майнова самостійність учасників

Кожен учасник цивільних відносин здатний бути власником і є ним. Майно, яке йому належить, не лише задовольняє його потреби, а й є гарантом його свободи. Щоправда, ця остання теза може бути з сумом сприйнята тими, хто злидарює і тому не може вважати себе вільною людиною.

Утвердженням майнової самостійності фізичної особи є визнання дитини власником речей, придбаних батьками, усиновлювачами для забезпечення її фізичного та духовного розвитку (стаття 174 Сімейного кодексу України).

Майнова самостійність фізичної особи забезпечується її правом брати участь у цивільному обороті, а також індивідуальним характером її цивільної відповідальності.

Щодо юридичної особи, то її майнова самостійність також забезпечується правом бути учасником цивільного обороту, заборонаю органам державної влади та органам місцевого самоврядування втручатися у їхню господарську діяльність.

Юридична особа не відповідає за зобов'язаннями держави, а держава, за загальним правилом, не відповідає за зобов'язаннями юридичних осіб.

Отже, майнова самостійність, майнова відокремленість учасників цивільних відносин полягає у тому, що кожен з них:

- має своє майно;
- може зобов'язуватися лише своїм майном;
- відповідає за невиконання юридичного обов'язку лише своїм майном.

3. Круглова О. О. Курс лекцій з дисципліни «Цивільне право» / О. О. Круглова. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 151 с.

С. 27-29. Види цивільно-правових відносин.

Цивільно-правові відносини досить різноманітні за суб'єктним складом, змістом та підставами виникнення. Наукою і практикою розроблено певні критерії а якими всі цивільно-правові відносини поділяються на види.

Розглянемо їх. 1. За функційним призначення виокремлюють регулятивні та охоронні правовідносини. Регулятивні відносини — це правовідносини, через які здійснюється регулювання нормальних економічних відносин (власності, товарно-грошових) та особистих немайнових відносин. Тобто за допомогою регулятивних відносин відбувається правомірна діяльність фізичних та юридичних осіб. Саме тому вони виникають із договорів, односторонніх угод.

Наприклад, цивільно-правові відносини, що виникають з договору зберігання. За цим договором одна сторона (зберігач) зобов'язана зберігати річ,

що передана їй іншою стороною (поклажодавцем), і повернути йому цю річ у цілості. Діяльність зберігача є правомірною, корисною. Інший приклад. На підставі договору довічного утримання виникають цивільно-правові відносини, в яких одна сторона (фізична особа) передає у власність іншій стороні (фізичній або юридичній особі) будинок або його частину, квартиру, інше нерухоме або таке, що має значну цінність, рухоме майно, взамін чого набувач майна зобов'язується надати відчужувачеві або зазначеній ним третій особі довічне грошове або матеріальне утримання в натурі у вигляді житла, харчування, догляду, медичного обслуговування, санаторно-курортного лікування та іншої необхідної допомоги. Тут також діяльність сторін є правомірною і взаємовигідною. Дії спадкоємців з прийняття спадщини є односторонніми угодами, що породжують регулятивні цивільно-правові відносини, а саме — відносини власності. Порушення правових норм і відповідного суб'єктивного права фізичних або юридичних осіб є юридичними фактами, на основі яких виникають цивільно-правові відносини між правопорушником і потерпілим. Внаслідок цих правовідносин у правопорушника з'являються обов'язки, які він виконує на користь потерпілого. Зазначені правовідносини в юридичній літературі

4. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: Академічний курс: Підруч.: У 2 т. /

За заг. ред. Я. М. Шевченко. Вид. 2-ге, доп. і перероб. К.: Видавничий

Дім «Ін Юре», 2006. Т. 1. Загальна частина. 696 с.

С. 127-129. Поняття об'єктів цивільних прав.

Об'єктами цивільних прав стає все те, з приводу чого виникають та здійснюються цивільні права та обов'язки, тобто все те, що є предметом або результатом діяльності учасників цивільного обігу.

Об'єктами цивільних прав є речі, тобто матеріальні предмети світу, створені природою або людиною, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, інші матеріальні блага у вигляді майнових прав, результатів робіт, послуг, а також нематеріальні блага товарного характеру у вигляді результатів інтелектуальної, творчої діяльності, інформації, промислової власності тощо, а також інші матеріальні і нематеріальні блага, зокрема, особисті немайнові права (ст. 177 ЦК України).

Поряд з речами як товарними предметами матеріального світу, які є об'єктами речового права, дії (їх результати) та послуги (як різновид дії) є об'єктами цивільних прав переважно в зобов'язальних правовідносинах, тобто при виникненні зобов'язань особи, що випливають із договору чи іншого юридичного факту. Наприклад, особа може бути зобов'язана здійснити певні дії (роботу) за договором підяду, або надати послуги без матеріалізованого, але з корисним результатом.

Об'єктами цивільних прав є також внески особи в майно господарюючих суб'єктів. У цих випадках об'єктом права особи є не майно чи гроші в натурі, передані ними цим організаціям, а право вимоги відповідної суми за певних умов (наприклад, при виході з числа учасників товариства). Право вимоги розглядається як одна із складових частин майна в широкому розумінні цього поняття.

Таким чином, об'єкти цивільних прав можна розділити на чотири основних групи, стосовно яких виникають різні за змістом правовідносини: 1) майно (речі), що є, як правило, об'єктами речових прав; 2) дії (роботи, послуги), а також майнові права та обов'язки тобто поведінка зобов'язаних осіб), що є об'єктом зобов'язальних або корпоративних прав; 3) результати інтелектуальної (творчої) діяльності, що є об'єктом виключних прав; 4) особисті нематеріальні блага, що є об'єктом абсолютних особистих немайнових прав. Розмежування об'єктів цивільних прав за змістом правовідносин, що виникають з приводу цих об'єктів, має важливе юридичне значення, оскільки є основною підставою для визначення правового режиму існування та обігу конкретних об'єктів.

Слід підкреслити, що об'єктами цивільних прав є лише речі, які мають корисні властивості, що усвідомлені та освоєні людством, оскільки за відсутності таких якостей речі не зможуть стати об'єктами цивільно-правових відносин.

За критерієм оборотноздатності об'єкти цивільних прав поділяються на: а) об'єкти, що обертаються вільно; б) обмежено оборотноздатні об'єкти; в) об'єкти, вилучені з обігу.

Більшість об'єктів цивільних прав належать до таких, що обертаються вільно. Об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування, або іншим чином. В Україні діє загальна презумпція щодо вільного обігу об'єктів, якщо немає спеціальної вказівки закону про вилучення їх з обігу або обмеження обігу, або вони не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи.

Щодо правонаступництва, слід зазначити, що цивільне право розрізняє універсальне та сингулярне правонаступництво. Універсальне

правонаступництво означає перехід до правонаступника всіх прав та обов'язків правоволодільця на підставі одного акта, наприклад, при спадкуванні або реорганізації юридичної особи. Сингулярне правонаступництво має місце, коли до правонаступника переходять лише окремі права та обов'язки правоволодільця, наприклад, при здійсненні конкретних угод з відчуження майна.

До обмежено оборотоздатних об'єктів належать об'єкти цивільних прав, визначені законом, які можуть належати лише певним учасникам обороту або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом. До таких об'єктів, наприклад, відносять зброю, вибухові речовини, наркотичні та психотропні засоби тощо. Законодавством також визначено перелік видів підприємницької діяльності та товарів, здійснення операцій з якими дозволяється лише на підставі відповідних ліцензій. Це стосується виробництва та реалізації алкогольних і тютюнових виробів, медичних препаратів, здійснення операцій з валютою та ін.

Вилученими з обороту вважаються об'єкти, які не можуть бути предметом цивільно-правових угод чи іншим чином переходити від однієї особи до іншої.

5. Цивільне право: підручник: в 2 т. / [Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.]; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. Т.1. 2004. 480 с.

С. 93 Цивільна правоздатність фізичної особи як суб'єкта правовідносин.

Цивільна правоздатність - це здатність фізичної особи мати цивільні права і обов'язки (ст. 25 ЦК). Правоздатність визнається рівною мірою за всіма фізичними особами з моменту народження і припиняється із смертю. Хоча за загальним правилом правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження, у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини; а здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку. Так, згідно з ч. 1 ст. 1222 ЦК спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути особи, які були зачаті за життя спадкодавця та народжені живими після відкриття спадщини. Виникнення цивільної правоздатності у момент народження не означає, що фізична особа одночасно набуває можливості бути

суб'єктом будь-яких цивільних правовідносин. Протягом життя обсяг правоздатності може змінюватися. Так, юридична можливість бути власником вогнепальної гладкоствольної мисливської зброї виникає у фізичної особи при досягненні 21 -річного віку.

ЦК визначає обсяг цивільної правоздатності фізичної особи невичерпним чином - шляхом вказівки на те, що фізична особа має усі особисті немайнові права, встановлені Конституцією та ЦК.

С. 95. Цивільна дієздатність фізичної особи.

Відповідно до чинного законодавства цивільну дієздатність має лише фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Цивільна дієздатність фізичної особи - це її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самотійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самотійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Дієздатність тісно пов'язана з правоздатністю і нею визначається. Це обумовлене тим, що особа своїми діями набуває і здійснює лише ті права та обов'язки, можливість набуття яких входить до змісту правоздатності.

Дієздатність відрізняється від правоздатності тим, що передбачає свідому діяльність особи, володіння нею свідомою і самотійною волею, тобто здатність бажати настання певних наслідків, віддавати собі повний звіт у своїх діях і керувати ними.

6. Цивільне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.

С. 110. Поняття юридичної особи.

Суб'єктами цивільних правовідносин і відповідно носіями майнових та особистих немайнових прав та обов'язків можуть бути не лише індивіди — фізичні особи, а й різні колективні утворення: підприємства та організації, господарські товариства, виробничі та споживчі кооперативи та ін. Однак для

того, щоб мати можливість вступати у цивільні правовідносини і бути їх суб'єктами, ці колективні утворення наділяються за наявності певних ознак статусом юридичної особи. На відміну від фізичних осіб, юридичні особи не є живими істотами і тому не мають природної волі, однак у них діє об'єднана людська воля і об'єднана людська сила в певному напрямі, зумовленому метою створення юридичної особи. Внаслідок цього за юридичною особою і визнається можливість бути суб'єктом права. Слід зазначити, що юридична особа є самостійним суб'єктом правовідносин і існує незалежно від фізичних осіб, які її утворили, і хоч це колективне утворення і визнається суб'єктом правовідносин, однак як юридична особа воно може бути носієм лише тих прав та обов'язків, які не пов'язані з природними властивостями людей.

Інститут юридичної особи в цивільному законодавстві зумовлений становленням товарно-грошових відносин у ринковій економіці, суспільним розподілом праці, необхідністю включення до цивільного обороту майна держави, кооперативів, громадських та інших організацій. З метою найбільш ефективного і раціонального використання державного майна воно, за загальним правилом, розподіляється і закріплюється за окремими державними підприємствами, установами та організаціями. Наділення підприємств та об'єднань майном, надання їм господарської самостійності є неодмінною передумовою здійснення господарського розрахунку, вчинення правових актів з реалізації продукції, розпорядження грошовими коштами, тобто виступу в обороті як самостійного суб'єкта цивільних прав та обов'язків.

7. Мироненко В.П. Сімейне право України / В.П. Мироненко, С.А. Пилипенко. Київ: Правова єдність, 2008. 477 с.

С. 6-11. Поняття та значення сімейного права у системі національного права.

Тривалий час питання щодо існування сімейного права як окремої галузі права залишалося дискусійним. Прибічників того, що сімейне право є частиною цивільного права, як, наприклад, страхове чи спадкове право,

вистачало. Головним доводом цієї концепції слугував той аргумент, що як цивільне, так і сімейне право регулюють нібито одні й ті самі правовідносини, тобто такі правовідносини, які за своїм характером не відрізняються одні від інших, є схожими, тотожними. Це, по-перше, майнові відносини (аліментні відносини, відносини між подружжям з приводу спільного та роздільного майна), по-друге, особисті немайнові. До того ж сімейно-шлюбні відносини, як і цивільні правовідносини, наділені спільністю методу регулювання, оскільки побудовані на засадах рівності, а норми, що їх регулюють, можуть бути як імперативними, так і диспозитивними. Тобто, характер і методи правового регулювання сімейних і цивільних правовідносин у принципі однакові і немає підстав для відмежування сімейного права від цивільного. Так само немало було і науковців, які обґрунтовували протилежне - сімейне право це окрема галузь права, яка має свій особливий предмет правового регулювання, що відрізняється від предмета регламентації цивільного права. Зокрема, це такі науковці, як: В.Бошко, С.Братусь, А.Белякова, Є.Ворожейкін, В.Маслов, З.Підопригора, О.Пушкін, В.Рясенцев, В.Шахматов, Г.Матвеев та інші.

На підтвердження таких висновків наводились аргументи, які актуальні й сьогодні:

1. Підставою виникнення цивільно-правових відносин визнано укладення договору, заподіяння шкоди, створення творів науки, літератури, мистецтва, події, рішення суду тощо. Як правило, такі відносини виникають між сторонніми особами, які до виникнення правовідносин взагалі не знали про існування один одного.

Сімейно-шлюбні відносини виникають не із звичайних юридичних фактів, характерних для цивільних правовідносин, а з таких своєрідних юридичних фактів, як шлюб, кровна родинність, материнство, батьківство, усиновлення, патронат. При чому, для того, щоб такі події відбувалися, необхідна добровільна згода учасника сімейних правовідносин. Важливо підкреслити, що з цих фактів виникають не тільки особисті немайнові сімейні права та обов'язки, а й майнові. Саме тому сімейні відносини є тривалими,

виникають на підставі родинності, тобто пов'язують вони не сторонніх, а близьких осіб. Навіть якщо говорити про виникнення відносин батьківства за рішенням суду, то і в цьому випадку рішення суду нібито трансформує уже існуючі, або такі, що існували між батьками дитини фактичні шлюбні відносини у відносини батьківські. Згідно з чинним сімейним законодавством, подружжя може врегулювати відносини між собою шляхом укладення договору, але знову ж таки, сімейні відносини при цьому вже виникли й укладений договір регулює лише певне чітко визначене право чи обов'язок.

2.1 для цивільного, і для сімейного права характерні два види відносин - майнові та особисті немайнові. Проте у цивільному праві переважають майнові відносини. Вони нібито автономні. Для сімейного права основними є особисті немайнові відносини, і лише потім виникають, як похідні від них, майнові. У сімейному праві, якщо не виникає особистих немайнових відносин, які пов'язують подружжя, батьків і дітей, інших членів сім'ї, то не можуть виникнути і майнові.

3. Суб'єктами цивільно-правових відносин виступають: фізичні та юридичні особи, держава та територіальні громади. Суб'єктами сімейно-правових відносин можуть бути лише фізичні особи.

4. Особисті немайнові відносини за цивільним законодавством виникають від народження і з моменту народження, тоді як у сімейному праві особисті немайнові права між подружжям, іншими учасниками виникають лише з моменту реєстрації шлюбу або на підставі закону.

5. Сімейні права є невідчужуваними, виконання сімейних обов'язків не можна перекласти на інших осіб. Навіть, якщо батьки за певних обставин передали свою дитину на виховання іншим особам, вони залишили за собою право на виховання, реалізувавши інше право — право залучати до виховання дітей інших осіб.

6. Цивільні відносини ґрунтуються виключно на правових приписах, тоді як сімейні відносини досить часто відчують на собі вплив моральних норм, які хоч і не писані, проте відіграють велику роль при здійсненні прав та

обов'язків учасниками таких відносин. Немає іншої галузі права, крім сімейного, де б правила моралі та права так тісно перепліталися між собою.

7. Спори, що можуть виникати при здійсненні цивільних чи сімейних відносин, теж мають значну відмінність, оскільки предметом спору в сімейних справах виступає не тільки майно, а й встановлення походження дитини, коли батько заперечує чи оспорує своє батьківство, визначення місця проживання дитини тощо. Тому, звичайно, виконання рішення щодо передачі майна буде значно простішим, ніж виконання рішення про передачу дитини іншому із батьків, або вилучення дитини із сім'ї при відібранні дитини у батьків без позбавлення останніх батьківських прав.

На сьогодні питання щодо самостійності сімейного права як галузі права в українському правовому полі продовжує залишатися дискусійним. Є вчені, які обстоюють позицію щодо того, що сімейне право - самостійна галузь права (С.Індиченко, О.Дзера, Ю.Червоний, В.Гопанчук), є і такі, що притримуються протилежної думки (Я.Шевченко, З.Ромовська, І.Жилінкова, М.Сібільов). Підтримання такої дискусії серед українських правників видавалось можливим ще і тому, що при розробленні проекту нового Цивільного кодексу, Сімейний кодекс було включено до нього як окрему книгу. Якби така концепція була прийнята, навряд чи можна було б говорити про сімейне право як самостійну навчальну дисципліну, окрему галузь права, відокремлену від цивільного права. Хоча слід погодитися з тим, що прийняття окремого кодифікованого акта, який регулює сімейні відносини - Сімейного кодексу, має суттєве, проте не вирішальне значення, адже головним результатом є не місце розташування законодавчих норм (Цивільний кодекс чи окремий Сімейний кодекс), а та концепція сімейного права, яка формується у нашому суспільстві.

Проте факт залишається фактом. Сімейний кодекс України (далі - СК) є окремим законодавчим документом, в якому сформульовано основні концепції врегулювання сімейних відносин, визначене коло суб'єктів правовідносин, встановлені характерні та специфічні права й обов'язки цих

суб'єктів. Ми ж підтримуємо позицію тих науковців, які вважають сімейне право окремою галуззю національного права.

Звичайно, сімейне право має зв'язок з різними інститутами цивільного права, такими, наприклад, як при спадкуванні обов'язкової частки одна із умов - походження дитини від спадкодавця. Але так само можна говорити, що сімейне право взаємодіє не тільки з нормами цивільного, а й цивільно-процесуального, конституційного та фінансового права.

Отже, сімейне право - це сукупність правових норм, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини, які виникають між особами на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом, і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.

Первомайський О. О. Значення засад та принципів цивільного права в забезпеченні стабільності цивільного обороту. Актуальні проблеми української цивілістики. Матеріали круглого столу (28–29 червня 2013 р.). – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. – 102 с.

С. 19. При з'ясуванні, тлумаченні та подальшому застосуванні засад та принципів цивільного права, що забезпечують стабільність цивільного обороту, слід враховувати, що останній – є основним рушієм вітчизняної економіки. А отже, є сенс в забезпеченні не лише стабільності відносин власності, формальним вираженням якої може бути відоме засадниче положення цивільного права про непорушність права власності, а й створенні теоретичних передумов стабільності цивільного обороту. Складовою частиною створення вказаних передумов може, на нашу думку, бути доктринальне напрацювання відповідних засадничих та принципових положень, що матимуть на меті забезпечення стабільності цивільного обороту для їх подальшого застосування на практиці, у тому числі формального

закріплення у чинному законодавстві для створення легальної підстави для подібного правозастосування.

Зокрема, окрім вже відомих засадничих положень цивільного права та законодавства, що, наше переконання слугують забезпеченню цивільного обороту (йдеться про свободу договору, розумність, справедливість, добросовісність учасників відносин), доречним виглядало б напрацювання й інших подібних засад та принципів.